อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

กำนันวัง รุจิโมระ
คุณแม่แฉล้ม รุจิโมระ

ณ เมรุวัดบ้านพาด

.สนามชัย อ.บางไทร

.พระนครศรีอยุธยา

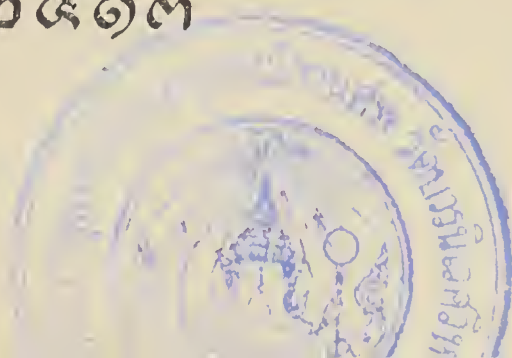
วันที่ ๑๓ ธ.ค. ๒๕๑๓

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

กำนันวัง รุจิโมระ
คุณแม่เฉลิม รุจิโมระ

ณ เมรุวัดบ้านพาด
ต.สนามชัย อ.บางไทร
จ.พระนครศรีอยุธยา
วันที่ ๑๓ ธ.ค. ๒๕๑๓

กำนันวัง รุจิโมระ

ชาตะ : ๒๕ กันยายน ๒๔๓๘

มรณะ : ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๑๓

ประวัติ

กำนันวัง รุจิโมระ

กำนันวัง รุจิโมระ กำเนิดเมื่อ ๒๕ กันยายน ๒๔๓๘ ที่บ้านพาด ตำบลสนามชัย อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นบุตรนายนิ่ม นางสุก รุจิโมระ มีพี่สาว ๑ คน คือนางผ่อง (ถึงแก่กรรม) มีอาชีพทำนา ในวัยที่อยู่ในอ้อมอกของบิดามารดา ก็ได้ช่วยผู้ให้กำเนิดประกอบอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียรเป็นอย่างดี

เมื่อมีอายุครบ ๒๐ ปี ได้อุปสมบทและจำพรรษาอยู่ ณ วัดบ้านพาด ตำบลสนามชัย อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นสัทธิวิหาริกในพระอุปัชฌาย์ยัง ครั้นลาสิกขาบทแล้ว จึงได้สมรสกับ นางสาวแฉล้ม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ มีบุตรธิดาร่วมกัน ๕ คน คือ

๑. นายสวง รุจิโมระ

๒. นายสวิง รุจิโมระ

๓. นางเสวียง รุจิโมระ

๔. นางเสวิง รุจิโมระ

๕. นายสวอง รุจิโมระ

ชีวิตความเป็นอยู่ของกำนันวัง ตั้งหลักฐานเลี้ยงดูอุปการะลูกหลานมาด้วยความอดทน ทันต่อเหตุการณ์ผันแปรของสังคม เสี้ยวหนึ่งในชีวิตของท่านเป็นกสิกรผู้สืบสายอาชีพของพ่อแม่ อีกเสี้ยวหนึ่งก็ผันแปรมาเป็นศิลปินนักแสดงนาฏดนตรี มีฐานะเป็นหัวหน้าคณะ นำชีวิตนักแสดงตระเวนไปกล่อมอารมณ์ของผู้ชมจนมีชื่อเสียงเลื่องลือไปหลายจังหวัด ติดใจติดปากของผู้ชมทั้งหลาย ในชื่อว่า "ลิเกกำนันวัง อำเภอราชคราม" จากนั้นชีวิตก็เปลี่ยนไปตามกาลเวลาสมควรเรียกได้ว่าท่านได้ผ่านชีวิตมาหลายแง่หลายมุม แต่จุดหมายของท่านคือ สามารถตั้งหลักฐานได้สำเร็จจนมีความสุขพอแก่อัตภาพ

แม้ชีวิตของกำนันวัง จะไม่ว่างเพื่อทำงานให้คนอื่นมากนัก แต่ท่านก็มีเวลาว่างรับใช้ชาติได้หลายอย่าง เพราะถือว่างานคือชีวิตของท่าน เท่าที่จำได้คือ เมื่อทางราชการจัดตั้งร้านค้าในรูปของบริษัทจังหวัด กำนันวังก็รับตำแหน่งเป็นผู้จัดการร้านค้า สาขาบริษัทจังหวัดอำเภอบางไทร และได้รับการเลือกและแต่งตั้งเป็นกำนันตำบลบางไทร

เมื่อเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ พ.ศ. ๒๔๘๕ กำนันวังได้ตรากตรำบำเพ็ญประโยชน์ตามอุดมคติของนักปกครองท้องถิ่นที่ว่า "บำบัดทุกข์ บำรุงสุขของประชาชน" ได้ปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน ด้วยการนำข้าวสารและเครื่องอุปโภคบริโภค ออกเที่ยวแจกจ่ายแก่ราษฎรโดยไม่เห็นแก่เหนื่อยยาก ต่อมาได้ย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ตำบลไม้ตรา ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการเป็นกำนันตำบลไม้ตรา มนุษยธรรมเพื่อสังคมซึ่งเป็นงานชิ้นหนึ่งของกำนันวัง ซึ่งได้รับการชมเชยจากทางราชการจนถึงได้รับเหรียญกาชาด คือการช่วยเหลือคณะนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งได้ทัศนาจรมาชมพระราชวังบางประอินและเกิดอุบัติเหตุนิสิตจมน้ำตาย กำนันวังได้ช่วยเหลือจนสามารถค้นหาศพได้จนพบ ตลอดจนบริการในด้านอาหารที่พักอาศัยแก่นิสิตเหล่านั้น

กำนันวังเป็นนักปกครองท้องถิ่น ที่อำนวยประโยชน์สุขแก่ประชาชนอย่างแท้จริง ระยะเวลาอันยาวนานที่ครองตำแหน่งกำนัน ปกครองตำบลไม้ตรา ซึ่งเป็นตำบลที่ใหญ่ที่สุดของอำเภอบางไทร มีความสนิทสนมเป็น

กันเองกับลูกบ้าน หรือกับประชาชนทั่วไป ใคร ๆ ก็เรียกวานขานใช้กำนันวังได้ทุกโอกาส เป็นคนของประชาชน และนำความเจริญสันติสุขมาสู่ท้องถิ่นเป็นอย่างดี

ในฐานะที่เป็นชาวพุทธ กำนันวังเป็นพุทธมามกะที่ยึดมั่นในไตรสรณาคมน์ นิยมการทำบุญเป็นนิจ ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน ถวายทานามโอกาศ ช่วยขวนขวายในกิจการของสงฆ์และพระพุทธศาสนา นับได้ว่า เป็นผู้นำท้องถิ่นที่ดี ความโอบอ้อมอารีย์ทั้งฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักรนี้ เป็นปกตินิสัยของกำนันวัง ซึ่งตั้งใจปฏิบัติมาตลอดชีวิต นับว่าเป็นผู้มีสังขหวัตถุ ๔ ประการ เป็นหลักในการครองใจคน คือ

รู้จักให้แก่ผู้ควรให้ (ทาน)
รู้จักพูดจาปราศัย (ปิยวาจา)
รู้จักสร้างประโยชน์แก่ผู้อื่น (อัตถจริยา)
รู้จักวางตนสม่ำเสมอไม่ถือตัว (สมานัตตา)

ซึ่งชาวพุทธถือว่าเป็นคุณธรรมที่ดีของนักปกครอง

ในฐานะที่เป็นพ่อของลูก กำนันวังเป็นบุรพการี เป็นบุรพาจารย์ เป็นนาถะของลูกหลาน ดุจร่มโพธิ์ที่กิ่งใหญ่ใบดก เป็นที่อาศัยของหมู่นกกา ฉะนั้น

ประวัติของกำนันวัง ยังมีมาก หากแต่ขอประมวลมา เพื่อเป็นอนุสรณ์พอสมควรแก่เวลา

ปกติกำนันวังเป็นผู้มีสุขภาพอนามัยดี ไม่เคยเจ็บไข้มากหรืออาการหนัก แต่แล้วเมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๑๓ ท่านป่วยด้วยลมปัจจุบันและเส้นโลหิตในสมองแตก ถึงแก่กรรมโดยสงบ ประมวลอายุได้ ๗๕ ปี

ม่านชีวิตของท่านปิดสนิทลงท่ามกลางโศกาอาดูรของลูกหลาน ญาติมิตร แม้ทางราชการก็เสียดายอาลัยท่าน

ลูกหลานทุกคน ขอรำลึกและจดจำอุปการคุณของท่านไว้ไม่เสื่อมคลาย บุญญานุบุญใดที่ลูกหลานได้มีสมันนาหารจิต บำเพ็ญเป็นปัจโจปการกิจ อุทิศแด่ท่านนับแต่วันถึงแก่กรรม จนถึงวันประชุมเพลิงด้วยน้ำใจกตัญญู ขอบุญญานุบุญนั้น จงดลบันดาลให้วิญญาณของท่าน ประสบสานติสุขในสัมปรายภพจงทุกประการ เทอญ.

แม่แฉล้ม รุจิโมระ

ชาตะ : ๓ ตุลาคม ๒๔๔๑

มรณะ : ๓๐ กันยายน ๒๕๑๒

อัตประวัติ
แม่แฉล้ม รุจิโมระ

แม่แฉล้ม รุจิโมระ ถือกำเนิดเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๔๔๑ ณ บ้านหลุมทองหลาง ตำบลพระยาบรรลือ อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นบุตร พ่อนิ่ม แม่ทองอยู่ ไตรเพิ่ม มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๕ คน คือ

๑. นางแฉล้ม รุจิโมระ
๒. นางบุญสืบ สุขสุขวัญ (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๓. นายโล่ รุจิโมระ (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๔. นายจวง รุจิโมระ (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๕. นางสง่า เนื่องคำมา

โดยมีบิดามารดาเป็นชาวนา แม่แฉล้มจึงเจริญรอยอาชีพตามผู้ให้กำเนิด นับแต่มีอายุพอจะช่วยบิดามารดาได้ด้วยความอดทนขยันหมั่นเพียร ในอาชีพเป็นอย่างดี จนมีอายุได้ ๑๘ ปี

นางสาวแฉล้ม ผู้ยึดมั่นในแบบฉบับของกุลสตรีไทย จึงได้สมรสกับ นายวัง รุจิโมระ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ ด้วย

ความเห็นชอบของบิดามารดา และได้แยกเรือนมาประกอบอาชีพร่วมกับสามี มีบุตรร่วมกัน ๕ คน คือ

๑. นายสวง รุจิโมระ
๒. นายสวิง รุจิโมระ
๓. นางเสวียง เข้มแข็ง (สมรสกับ นายใหญ่ เข้มแข็ง)
๔. นางเสวิง มโนรัตน์ (สมรสกับนายเสนาะ มโนรัตน์)
๕. นายสวอง รุจิโมระ

ในฐานะแม่แฉล้มเป็นศรีภรรยาของสามี เป็นเพื่อนคู่ชีวิตของนายวัง รุจิโมระ ตามพุทธภาษิตว่า "ภริยา ปรมา สขา ซึ่งแปลว่า ภรรยาเป็นเพื่อนอย่างยิ่ง (ของสามี)" ในสายตาของญาติมิตรและคนทั่วไป แม่แฉล้มเพรียบพร้อมด้วยคุณธรรมของมิตรและภรรยา ไม่มีที่อันควรตำหนิได้เลย ถึงแม้ว่าในช่วงหนึ่งของชีวิตแม่แฉล้มจะได้พบกับมรสุมเกี่ยวกับครอบครัวอย่างหนัก แต่แม่แฉล้มก็สามารถปกครองเลี้ยงลูกหลานมาได้ ในฐานะที่เป็นแม่พระของลูกทุกคน เลี้ยงลูกมาด้วยความรักและเมตตาปราณี ใช้สาย

เลือดและหยาดเหงื่อ ฟูมฟักทะนุถนอมลูกมาจนสุดแรงรัก ผลก็คือลูกทุกคนอยู่รอดและเติบโตมีหลักฐาน ยามลูกได้ดีมีความสุข แม่แฉล้มจะแย้มยิ้มอิ่มใจ ยามใดที่ลูกได้รับความทุกข์ภัย น้ำตาแม่จะหลั่งไหล ขวนขวายช่วยให้ลูกทุกคนรอดพ้นทุกข์นั้น เป็นวิสัยของหญิงผู้เป็นยอดของแม่ ยากที่จะหาได้ สมด้วยนัยแห่งวาทะของหลวงสารานุประ-พันธ์ ว่า

แม่จ๋า

แม่นั้นจะหาสิ่งใดเหมือน
น้ำใจแม่โชติช่วงเหมือนดวงเดือน
เตือนให้ลูก กตัญญู ไม่รู้วาย
รักอะไร หรือจะแท้ เท่าแม่รัก
ผูกสมัครสายเลือด ไม่เหือดหาย
อันรักอื่นหมื่นแสน ยังแคลนคลาย
ย่อมกลับกลาย ไม่จีรัง อย่างมารดา
เจ้าอยู่สุข แม่ก็สุข พลอยตามเจ้า
แม่ทุกข์เล่า แม่ก็ทุกข์ สุขหายหัน
แม่ขวยขวาย รนหาสุข ทุกคืนวัน
แม้ชีวัน แม่จะขาด ไม่ขลาดเลย......

ในฐานะที่เป็นย่าเป็นยาย แม่แฉล้มเป็นร่มโพธิ์ทองของหลาน ๆ สองแขนของท่านเสมือนเป็นกิ่งก้าน ให้หลานได้พักพาอาศัย ชื่นใจและร่มเย็นทุกเมื่อเชื่อวัน ท่านอบรมสั่งสอนให้หลาน ๆ ยึดมั่นในคุณธรรมที่ท่านปฏิบัติ ให้รู้จักเข้าวัด บำเพ็ญบุญ เป็นพระคุณเหลือประมาณ

แม่แฉล้มได้ก้าวเข้ามาสู่ชีวิตของ เด็กหญิง – นางสาว–นาง–แม่–ย่า และยายตามลำดับ แม้เมื่อสามีมีฐานะเป็นกำนันวัง รุจิโมระ แม่แฉล้มก็ก้าวไปสู่ความเป็นแม่เรือน ที่ต้องรับภาระเลี้ยงดูคนภายนอกและภายในมากยิ่งขึ้นตามฐานะ แม่แฉล้มก็มิได้ท้อถอย ปฏิบัติเลี้ยงดูสงเคราะห์ผู้คนมาด้วยเป็นอย่างดี สิ่งหนึ่งที่ช่วยให้ท่านตรากตรำต่อหน้าที่ภายในครอบครัวมาได้ คือความมีสุขภาพอนามัยดี ไม่ค่อยเจ็บไข้

ก้าวหนึ่งที่แม่แฉล้มเดินทางไปสู่ความเป็น ผู้สว่าง คือ การก้าวเข้าไปเป็นพุทธมามิการักษาศีล ฟังธรรม ทุกวันธรรมสวนะไม่เคยขาด และยึดหลักธรรมะของพระพุทธองค์ เป็นหลักปฏิบัติอย่างแท้จริง จวบจนยามเจ็บไข้

ก็มิได้เอาใจออกห่างจากพุทธธรรม เป็นผู้มีไตรสรณาคมน์เป็นที่พึ่งอยู่ตลอดเวลา

แม่แฉล้มได้ก้าวมาไกลจากจุดกำเนิด นานถึง ๗๒ ปี บั้นปลายชีวิตของท่านได้ล้มป่วยด้วยโรคทางเดินของโลหิต และมีอาการเป็นอัมพาตเป็นเวลานาน อาการเริ่มทรุดหนักลงตั้งแต่วันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๑๒ ลูกหลานได้จัดการรักษาพยาบาลให้ท่านเป็นอย่างดี และสุดท้ายก็เหลือความสามารถของนายแพทย์ แม่แฉล้มของลูก ย่า–ยายแฉล้มของหลาน ๆ ก็ก้าวกลับไปสู่ปรโลก เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๑๒ เมื่อเวลา ๐๔.๓๐ น. ท่ามกลางปริเวทนาโสกาอาดูรของผู้ที่เกิดจากสายเลือดของท่านทุกคน

ลูกหลานอาลัยในการจากไปของท่านเป็นล้นพ้น ขอพร้อมพรั่งตั้งปณิธาน โอทิศทักษิณานุปทานกิจที่ลูกหลานได้บำเพ็ญไว้ ในบุญเขตแห่งพระพุทธศาสนา ตลอดมานับตั้งแต่วันสิ้นใจ จนถึงวันสิ้นเรือนร่างนี้ ขอจงเป็นอนุตามินี ติดตามบันดาลให้แม่แฉล้มของลูก ย่า–ยายแฉล้มของหลาน ๆ สถิตเสวยศานติสุขอยู่ในอมรวิมานชั่วนิรันดรเทอญ.

กำนันวัง รุจิโมระ
ถ่ายภาพร่วมกับบุตรธิดา ในวันบำเพ็ญกุศลครบ ๑๐๐ วัน ศพนางแฉล้ม รุจิโมระ

แด่พ่อ–แม่

พ่อเป็นคนเข้มแข็ง ร่างกายแข็งแรง มีความอดทนและซื่อสัตย์ พ่อแม่ท่านรักลูก ๆ และเสียสละเพื่อลูก ๆ อยู่ตลอดเวลา ลูกทุกคนทุกข์ร้อน พ่อแม่จะต้องเช็ดน้ำตาให้ทุกครั้ง แม่เป็นคนมัธยัสถ์ถี่ถ้วน ท่านเลี้ยงลูกมาด้วยความเหนื่อยยาก ถึงกระนั้นแม่ก็อดทนเพื่อลูก ๆ แม่ไม่เคยปริปากบ่นถึงความทุกข์ยาก สั่งสอนให้ลูกทุกคนประพฤติตนเป็นคนดี รู้จักกตัญญู ให้มีความขยันหมั่นเพียร ไม่ให้ลูกกล่าวคำหยาบ ยึดมั่นแต่ในบวรพุทธศาสนา จึงทำให้ลูกของแม่ทุกคนประพฤติปฏิบัตินิสัยที่ดีติดตัว เมื่อสิ้นพ่อหมดแม่แล้ว ลูกก็เหมือนเรือที่ขาดหางเสือ ไม่มีใครจะกลับมาเป็นหลักชัยของลูกต่อไปได้อีกแล้ว ลูกขอตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้ลูกทุกคนเกิดเป็นลูกของพ่อแม่ทุกชาติ ๆ

ลูกแน่ใจว่าตลอดชีวิตของพ่อแม่ ท่านไม่เคยทำบาปกรรมอันใดเลย ท่านได้ประกอบแต่กรรมดีตลอดเวลา ดวงวิญญาณของพ่อแม่จงมารับส่วนบุญ ส่วนกุศล ที่ลูกทุกคนได้ร่วมกันสร้างสมไว้ และที่จะสร้างขึ้นต่อไปในภายภาคหน้า ขอจงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณได้รับแต่ความสุขความเจริญชั่วนิรันดรเทอญ.

จากลูก ๆ

พระคุณมากล้นพรรณนา

ถึงแม้จะรู้ล่วงหน้าอยู่แล้วว่าวันหนึ่ง หลานจะต้องได้รับการเสียใจเพราะจะต้องสูญเสียสิ่งที่เรารักยิ่งไป แต่เมื่อถึงวันนั้นหลานเองก็อดใจหักใจไม่ได้ เพราะตั้งแต่เกิดมาหลานไม่เคยได้รับการโหดร้ายทารุณจิตใจเท่ากับที่พญามัจจุราชได้มาช่วงชิงดวงวิญญาณของปู่-ตาวัง และย่า–ยายแฉล้ม ของหลานไปในระยะเวลาอันไล่เรี่ยกัน มันเป็นความสูญเสียใจที่ยิ่งใหญ่ในชีวิตและกล้าพูดได้ว่าน้อยคนนักที่จะประสบปัญหาอย่างลูกหลาน ย่า–ยายจากพวกเราไปก่อน เราก็หวังได้ว่าร่มโพธิ์ของเรายังอยู่อีกหนึ่ง แต่ในระยะห่างกันเพียง ๑๐ เดือน ร่มโพธิ์ก็จากเราไปอีก หลานหมดทุกสิ่งทุกอย่าง ตาเป็นผู้ที่ให้ความอบอุ่นความรัก ความมั่นใจและคอยเอาใจใส่ทุกข์สุขของเราเป็นอย่างดี จนหลานเรียกจนติดปากว่าพ่อตา ยายเป็นผู้ที่หลานรักสุดชีวิต ยายลำบากตรากตรำ เพื่อให้ลูกหลานได้ดีมามาก หลาน ๆ ยังมิทันที่จะทดแทนบุญคุณของท่านได้เต็มที่ ท่านก็มาด่วนจากหลาน ๆ ไปเสียก่อน ท่านเป็นผู้อบรมสั่งสอนหลานทุกคนให้เป็นผู้ที่มีความกตัญญู

ให้ทุกคนกระทำแต่ความดี ถ้าชีวิตเป็นของที่ซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนกันได้หลาน ๆ จะขวนขวายดิ้นรนทุกวิถีทางเพื่อแลกเปลี่ยนกับชีวิตของตาและยายที่หลานรักยิ่ง หลานทุก ๆ คนยังจดจำคำสั่งสอนของท่านได้ตลอด และขอรับรองว่าจะปฏิบัติตามทุกประการ ขอให้ดวงวิญญาณของพ่อตาแม่ยายมารับรู้ด้วย ถ้าชาติหน้ามีจริง ขอให้หลาน ๆ ทุกคนเกิดมาเป็นลูกเป็นหลานทุกชาติ ๆ

หลาน ๆ

คำอุทิศ

ในยามที่บุพการีทั้งสองท่านนี้ยังมีชีวิตอยู่ ลูกและหลานได้มีโอกาสสนองพระคุณท่าน โดยเฉพาะแม่แฉล้มอย่างเต็มที่และเป็นเวลานานปี แต่สำหรับคุณพ่อกำนันวังลูกหลานไม่อาจสนองพระคุณท่านได้อย่างเต็มที่ เพราะท่านจากลูกหลานไปอย่างกระทันหัน

ครั้นถึงยามบุพการีทั้งสองผู้ประเสริฐของลูกหลานจากไป บรรดาลูกและหลานได้ร่วมใจกันทำบุญและสร้างกุศลสาธารณะ ฉลองพระคุณท่านด้วยความอาลัยรัก

ลูกและหลานขออุทิศส่วนกุศลผลบุญอันจักเกิดมีขึ้นจงเป็นอัฐวิบูลย์ผล อำนวยความสุขอันไพศาล แด่ท่านในสัมปรายภพเทอญ.

ความกตัญญู

ท. เลียงพิบูลย์

อันความกตัญญูกตเวทีของชาวไทยนั้น ถือเป็นประเพณีมีมาแต่โบราณกาล เราจะพบได้จากหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมืองสุโขทัย ดังที่ข้าพเจ้าจะได้อัญเชิญคำจารึกเป็นลายหนังสือไทย ที่ท่านผู้ชำนาญในทางโบราณคดีได้พยายามอ่านจนได้ใจความ ข้าพเจ้าขอคัดตอนหนึ่งว่า

เมื่อชั่วพ่อกู กูบำเรอต่อพ่อกู กูได้ตัวเนื้อตัวปลา กูเอามาแก่พ่อกู กูได้หมากส้มหมากหวานอันใดกินอร่อยดี กูเอามาแก่พ่อกู กูไปตีหนังวังช้างได้ กูเอามาแก่พ่อกู กูไปท่บ้านท่เมือง ได้ช้างได้งวง ได้ปั่วได้นาง ได้เงินได้ทอง กูเอามาเวนแก่พ่อกู พ่อกูตายยังพี่กู กูพร่ำบำเรอแก่พี่กูดังบำเรอแก่พ่อกู พี่กูตายจึงได้เมืองแก่กูทั้งกลม

นี่ก็เป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่า ประเพณีไทยถือความกตัญญูเป็นหลักใหญ่ในสมัยโบราณ คล้ายจะเป็นมรดกตกทอดเก่าแก่มาก่อน สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช กรุงสุโขทัย เมื่อมาถึงในสมัยปัจจุบันนี้ รู้สึกว่าประเพณีศีล-ธรรมอันดีของชาวไทยได้เสื่อมทรามลง ดังจะได้เห็นได้รู้จากข่าวสาร ทั้งในหนังสือพิมพ์ประจำวัน และข่าวกระจายเสียงวิทยุอยู่เป็นประจำ เป็นเรื่องที่น่าเศร้าใจอย่างที่เรา ๆ ท่าน ๆ ได้รู้กันแล้ว และภูมิใจที่เราสามารถรักษาประเพณีนี้ตลอดมาถึงรัชสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ถือความกตัญญูรู้คุณบิดามารดาปู่ย่าตายาย และครูบาอาจารย์ ทั้งผู้มีพระคุณทั้งหลาย เป็นหลักสำคัญควรปฏิบัติ

แต่บัดนี้ประเพณีอันดีงามของชาติไทย กำลังจะหมดความหมายลงทุกที ฝ่ายผู้เฒ่าผู้แก่ที่เกิดในรัฐกาลที่ ๕ ต่างก็มีความรู้สึกเศร้าใจ บางท่านก็พูดว่า

"ถ้าหากต่อไปผู้คนขาดศีลธรรม ขาดความกตัญญูรู้คุณบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ผู้มีพระคุณทั้งหลายมากขึ้นกว่านี้ บ้านเมืองก็จะเกิดมิคสัญญี ความเดือดร้อนจะเกิดขึ้นทุกหย่อมหญ้า เพราะคนชั่วมากกว่าคนดี ถ้าคนเราได้

ละทิ้งประเพณีที่ดีงามมาแต่ยุคโบราณ บ้านก็จะไม่เป็นบ้าน เมืองก็จะไม่เป็นเมือง ข้าพเจ้าเคยอ่านพบหลักฐานชาวต่างประเทศบันทึกไว้ ต่อจากหลักศิลาจารึก ยุคพระร่วงเจ้ากรุงสุโขทัย ก็ได้หลักฐานในยุคสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้มีจดหมายเหตุบันทึกของเอกอัครราชทูตพิเศษของสมเด็จพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินประเทศฝรั่งเศสสมัยนั้น ท่านเอกอัครราชทูตพร้อมคณะได้เดินทางมาเจริญพระราชไมตรีในพระนครศรีอยุธยา ท่านผู้นี้คือมองสิเออร์ เดอ ลา ลูแบร์ ท่านได้บันทึกในจดหมายเหตุใน ปี พ.ศ. ๒๒๓๑ บรรยายถึงเรื่องราวของคนไทยสมัยนั้นอย่างชัดเจน มีเหตุผลแน่นอนกว่าฝรั่งอื่น ๆ ที่เคยเขียนมาก่อน ข้าพเจ้าขอคัดมาเล่าสู่กันฟัง คงจะเกิดประโยชน์บ้าง เพื่อจะได้มีโอกาสพิจารณาศึกษานิสัยของคนไทยในครั้งสมัยโบราณ ในความเห็นของชาวต่างประเทศที่เข้ามาในกรุงสยามได้กล่าวชมเชยไว้ว่า

กรุงศรีอยุธยาประเทศสยามนั้น ชาวไทยมีนิสัยใจคอความประพฤติในความรู้สึกว่า บุตรมีความรักใคร่เคารพอยู่ในโอวาทของบิดามารดา เป็นคนว่านอนสอนง่ายเชื่อถ้อย

ฟังคำที่บิดามารดาสั่งสอน ส่วนบิดามารดาก็วางตนอยู่ในศีลธรรม มีน้ำใจดีมีความเมตตากรุณาให้ความเอ็นดูอ่อนโยนต่อบุตร ไม่ข่มขู่บังคับบุตรจนเกินไป วางตนให้เป็นที่รักใคร่นับถือ ทำตนเป็นที่พึ่งของบุตร จะกล่าวถ้อยคำอันใดก็ล้วนแต่มีเหตุผลทางศีลธรรม ฉะนั้นโอวาทของบิดามารดาทั่วไปของชาวไทย จึงมีอานุภาพเป็นคำปกาศิตที่บุตรจะต้องปฏิบัติ เพราะเป็นการฝึกตนให้เป็นคนดี บิดามีอำนาจปกครองรับผิดชอบในครอบครัว หากบุตรไปก่อเหตุร้ายมีคดีอาญาใด ๆ เกิดขึ้นในแผ่นดินแล้ว ถ้าบุตรหลบหนีไปตามจับไม่ได้ บิดามารดาก็จะร่วมรับโทษ ถูกเฆี่ยนโบยและถูกจองจำ จนกว่าบุตรจะเข้ามามอบตัวรับโทษเพื่อถ่ายแทนบิดามารดา ส่วนบุตรเมื่อหลบหนีพ้นไปแล้ว เมื่อได้ทราบว่าบิดามารดาต้องรับโทษแทนตัว ก็มีจิตใจสงสารไม่สามารถจะหลบหนีต่อไป ด้วยความรักใคร่เคารพกตัญญูก็หวนกลับมามอบตัว แม้จะถูกโบย ถูกฆ่าก็ยอมรับชะตากรรมให้ทางการพิจารณาโทษของตนต่อไป

ท่านลาลูแบร์ คงจะซาบซึ้งถึงชีวิตคนไทยในสมัยนั้นที่บุตรมีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา จึงได้เขียนยก

ย่องไว้อย่างจับใจว่า แม้บุตรจะมีโอกาสที่จะหนีเอาตัวรอด ไปได้เพราะเกรงกลัวโทษที่จะต้องได้รับ แต่บุตรก็ไม่ยอม เห็นแก่ตัวทำเช่นนั้น และไม่มีบุตรคนใดที่จะยอมปล่อยให้ บิดามารดาตกเป็นนักโทษถูกจองจำแทนตน แม้จะเกรง กลัวในโทษที่ตนได้รับก็ตาม แต่ความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มี พระคุณสูงเหนือกว่าชีวิต จึงเป็นที่น่ายกย่องสรรเสริญ

พูดถึงในด้านการอบรมซึ่งบิดามารดามีต่อบุตร ท่าน เอกอัครราชทูต ลาลูแบร์ สังเกตเห็นจึงได้กล่าวไว้ว่า

คนไทยตั้งใจอบรมฝึกฝนให้บุตรประพฤติตนอยู่ใน ที่ชอบให้ได้การศึกษาเล่าเรียน มีอัธยาศัยดีงาม มีความ สงบเสงี่ยมเจียมตน พอใจที่จะสงบปากเสียง จะไม่กล่าว ถ้อยคำอันใดที่เป็นการก้าวร้าวให้เป็นที่กระทบกระเทือนจิต ใจของผู้อื่น และไม่เป็นที่พอใจของผู้ฟัง สำหรับแขกเมือง หรือชาวต่างประเทศ คนไทยมักจะปริปากพูดน้อย จะไม่ ยอมพูดอะไรออกมาโดยไม่ได้คิดเสียก่อน และจะไม่ยอมพูด ในสิ่งที่ไม่จำเป็น ฉะนั้นคำพูดของคนไทยจึงอ่อนหวาน เป็นที่เชื่อถือได้ว่ามีสัจจะ เพราะพูดออกมาด้วยน้ำใสใจจริง

คนไทยมีภาษาที่จะใช้แสดงความเคารพยกย่องให้เกียรติเป็นคำผิดแผกกว่าคำธรรมดาสามัญ สำหรับผู้น้อยพูดกับผู้ใหญ่ดีกว่าภาษาฝรั่งเศส เป็นคำที่ใช้กับเจ้านายและขุนนางผู้ใหญ่ และคณะชาวฝรั่งเศสที่มาในนามของราชทูตก็ได้รับเกียรติ ได้รับคำยกย่องอย่างสูง

เมื่อพูดถึงการศึกษาเล่าเรียนในสมัยกรุงศรีอยุธยาครั้งรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้น ท่านลาลูแบร์ได้กล่าวไว้ว่า การเล่าเรียนศึกษาวิชาในครั้งนั้น พระภิกษุสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอนทั้งอ่านและเขียน ทั้งได้อบรมสั่งสอนให้เป็นผู้อยู่ในศีลธรรม สอนให้รู้หลักของพระพุทธศาสนาตลาดจนพุทธประวัติ ยังสอนภาษาบาลีตลอดจนกฎหมายทางบ้านเมือง ตามธรรมดาพระภิกษุสงฆ์ต้องอุปสมบทในพระพุทธศาสนาเป็นเวลานานปี ได้ศึกษาเล่าเรียน มีความรู้ลึกซึ้ง เชี่ยวชาญทั้งทางโลกและทางธรรม ฉะนั้นคนไทยจึงนิยมส่งบุตรเข้าวัดเพื่อรับการศึกษาหาวิชาความรู้ต่าง ๆ จากพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นอาจารย์ บางคนก็ให้บุตรหลานของตนเข้าบรรพชาเป็นสามเณร เพื่อศึกษาด้านศีลธรรมในทางพระพุทธศาสนาหาความรู้ต่อไป

นี่ก็เป็นหลักฐานแสดงว่า คนไทยเราได้ยึดถือความกตัญญูกตเวทีเป็นหลัก นับตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ตลอดมา จึงมีความอยู่ดีกินดี บ้านเมืองอุดมสมบูรณ์ มีทรัพย์ในดินสินในน้ำ เป็นเมืองแห่งพระบวรพุทธศาสนาเป็นหลักแห่งความจริง ให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติธรรมให้เห็นทันตา และตลอดมาจนรัชสมัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ก็ได้มีหลักฐานของนักการทูตชาวอังกฤษผู้หนึ่งมีนามว่า ดอกเตอร์ ยอห์น ครอเฟิด ท่านผู้นี้ได้บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้พบได้เห็นอย่างสนใจของเมืองไทย ในรัชสมัยแผ่นดินของสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยในรัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๖๔ ท่าน ดอกเตอร์ ยอห์น ครอเฟิด ได้รับคำสั่งจากท่านผู้สำเร็จราชการแห่งอินเดียของอังกฤษในสมัยนั้น ให้เป็นทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีกับพระเจ้ากรุงสยามได้กล่าวไว้ว่า

คนไทยในประเทศสยามมีขนบธรรมเนียมประเพณีและอารยธรรมสูงสุดในบรรดาชาวชาติต่าง ๆ ในเอเซียแถบร้อนซึ่งตั้งอยู่ระหว่างประเทศอินเดียและประเทศจีน นี่เป็นหลักฐานพอที่จะเชื่อได้ว่า การบันทึกในสายตาของ

ชาวต่างประเทศชั้นปัญญาชนในยุคนั้น ทำให้มองเห็นวัฒน-ธรรมของไทยสูงเด่น เป็นที่ยกย่องของผู้ที่รู้เห็นของชาวต่างประเทศ ที่ได้คบค้ากับชาวไทยทั่วไปในสมัยโบราณ

บัดนี้มาถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งโลกกำลังปั่นป่วนเพราะชาวโลกกำลังเสื่อมโทรมแห่งศีลธรรม มีจิตใจเหี้ยมโหดดุร้ายต่างก็คอยแย่งชิงอำนาจเห็นแก่ตัว โลกกำลังต้องการสันติภาพ แต่ความสงบสุขสันติภาพจะมีได้ก็ต้องให้ชาวโลกเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และย่อมจะต้องอาศัยศีลธรรมมีความเมตตาปราณีเป็นข้อใหญ่ ถ้าจิตใจมนุษย์ยังโลภหลงคอยเอารัดเอาเปรียบไม่มีสัจจะ มีแต่ความหลอกลวง สัญญาใดก็ไม่เกิดผลตราบใด ตราบนั้นโลกก็จะอยู่ไม่เป็นสุข เรื่องเล็กน้อยก็จะกลายเป็นเรื่องใหญ่โต หากต่างให้ความเห็นอกเห็นใจ มีศีลธรรมรักษาสัจจะสัญญา เรื่องใหญ่ก็จะกลายเป็นเรื่องเล็ก เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น แต่ในปัจจุบันนี้ศีลธรรมและประเพณีก็ยังไม่สุดสิ้น วัฒนธรรมและประเพณีเก่าแก่หาได้สูญสิ้นไปไม่ ยังมีผู้ยึดถือไว้ฝึกฝนอบรมกุลบุตรให้ปฏิบัติได้ผลตลอดมา.

พิธีการบำเพ็ญกุศล

ในทางพระพุทธศาสนา

พิธีการบำเพ็ญกุศลในทางพระพุทธศาสนา

การบำเพ็ญกุศลในทางพระพุทธศาสนานั้นแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ งานมงคล และงานอวมงคล

งานมงคล ได้แก่งานโกนผมไฟ ตัดจุก ทำบุญบ้าน ทำบุญวันเกิด ทำบุญอายุ แต่งงาน และงานฉลองต่าง ๆ

งานอวมงคล ได้แก่งานบำเพ็ญกุศลเกี่ยวกับการตาย เช่น การทำบุญ ๗–๕๐–๑๐๐ วัน เป็นต้น

การประกอบพิธีควรจัดดำเนินอย่างมีระเบียบ ถูกต้องตามแบบแผนและความนิยม โดยลำดับขั้นดังนี้

๑. **การนิมนต์พระ** ควรเขียนเป็นฎีกานิมนต์ เพื่อท่านจักได้ถือไว้เป็นหลักฐานกันลืม แบบฎีกานิมนต์ควรระบุสถานที่ ๆ จะจัดงาน วัน เดือน ปี และเวลาเริ่มงาน จำนวนพระพร้อมทั้งชื่อผู้นิมนต์ การจัดพาหนะรับ–ส่ง ถ้าเป็นงานมงคลพึงกล่าวนิมนต์ท่านว่า "เจริญพระพุทธมนต์" งานอวมงคลพึงกล่าวนิมนต์ว่า "สวดมนต์" อย่าสับสน

อนึ่ง อย่าพึงใช้ถ้อยคำที่ขัดกับพระวินัยบัญญัติ เช่น การออกชื่อโภชนาหารที่จะจัดถวายว่า "นิมนต์ฉันข้าว" ซึ่งที่ถูกควรใช้คำว่า "นิมนต์รับอาหารบิณฑบาตเช้าหรือเพล" ถ้าเกรงว่าจะใช้ถ้อยคำไม่ถูกต้อง จะเปลี่ยนมาใช้คำง่าย ๆ ว่า "นิมนต์ฉันเช้า" หรือ "นิมนต์ฉันเพล" ก็ได้ จำนวนพระที่จะนิมนต์นั้นสุดแต่ความนิยม โดยทั่วไปนิยมนิมนต์กันเป็นจำนวนคี่ ๕, ๗, ๙ และ ๑๑ สำหรับงานมงคลสมรสนิยมการนิมนต์จำนวนคู่ ๖, ๘ และ ๑๐

๒. **การจัดสถานที่** พึงทำความสะอาดบริเวณที่ประสงค์จะจัดพิธีให้หมดจด มีการตกแต่งประดับประดาให้ระเบียบเรียบร้อยและสวยงามตามควรแก่ฐานะ หากฝาผนังไม่เรียบร้อยก็ควรขึงม่านเสียด้วย ถ้าสะอาดดีอยู่แล้วก็ไม่จำเป็น

๓. **การปูลาดพื้นสถานที่** ควรปูลาดพื้นสถานที่ด้วยเครื่องปูลาด เช่นเสื่อหรือพรม โดยพิจารณาคัดเลือกสีและให้ดูกลมกลืนกัน ข้อที่ควรระมัดระวังก็คือ ต้องให้รอยต่อทางด้านสูงทับด้านต่ำ ระวังอย่าให้ทางด้านต่ำทับด้านสูง ทั้งนี้ให้กำหนดเอาทางด้านที่ประดิษฐานพระ

พุทธรูป และพระสงฆ์เป็นด้านสูงลดหลั่นกันลงมาตามลำดับ เพราะตามความนิยมถือกันว่า ผู้น้อยไม่ควรนั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ เป็นการแสดงคารวะต่อผู้ใหญ่

๔. **การปูลาดอาสนะพระสงฆ์** พึงปูลาดผ้าขาวทับบนเสื่อหรือพรม ให้เป็นทางยาวพอดีกับจำนวนพระ แล้วปูหรือวางอาสนะสำหรับนั่งเฉพาะองค์ เรียงกันตามลำดับอาวุโส นับจากโต๊ะหมู่บูชาไปจนองค์สุดท้าย กะเว้นช่องระหว่างองค์ให้ห่างกันพอวางถาดใส่น้ำร้อน น้ำเย็น กระโถน พานใส่หมากพลู บุหรี่ได้พอดี ระวังอย่าให้เบียด

สำหรับน้ำฉัน ต้องจัดถวายเฉพาะองค์ เพราะมีพุทธบัญญัติห้ามมิให้พระภิกษุดื่มน้ำ หรือบริโภคร่วมภาชนะเดียวกัน สิ่งต่างนอกจากนี้เช่น กระโถน พานหมากพลู จะใช้ ๒ องค์ต่อ ๑ ที่ก็ได้ ถ้ามีหมอนอิงก็ตั้งพิงเฉพาะองค์

ตามที่กล่าวมาแล้วเป็นการรับรองพระสงฆ์ และแขกผู้มาร่วมในพิธีให้นั่งกับพื้น โดยการจัดเครื่องปูลาดสำหรับฆราวาสให้แยกกันเป็นคนละส่วนกับของพระสงฆ์ ชื่อว่าเป็นการแสดงคารวะต่อพระสงฆ์ หากเจ้าภาพประสงค์

จะจัดรับรองแขกด้วยการให้นั่งเก้าอี้ ก็ต้องยกเป็นอาสน์สงฆ์ด้วยปัจจุบันได้มีผู้ประดิษฐ์อาสนะสงฆ์สำเร็จรูปชนิดพับได้ขึ้นใช้แทนพรมและหมอนอิง พื้นรองนั่งและพนักพิงบุด้วยยางฟองน้ำหนาหนึ่งนิ้ว หุ้มหนังเทียม ประกอบเหล็กยึดมีบานพับปรับให้เอนได้ตามความต้องการ

๕. การจัดเครื่องรับรอง เมื่อจัดสถานที่ ปูลาดอาสนะเสร็จเรียบร้อยแล้ว พึงจัดเครื่องรับรองพระและแขกต่อไป คือถาดใส่น้ำร้อนและน้ำเย็น พานหมากพลู บุหรี่ กระโถน

การตั้งเครื่องรับรองพระสงฆ์นั้น ให้ตั้งกระโถน พานหมากพลู บุหรี่ ทางด้านซ้ายของพระสงฆ์ ที่น้ำร้อน น้ำเย็น ทางด้านขวาของแต่ละองค์ไม่ปะปนกัน กระโถน พานหมากพลู บุหรี่ ถ้าจำเป็นจะจัดเป็นที่ละ ๒ องค์ก็ได้ การวางควรวางกระโถนไว้ด้านใน ที่น้ำร้อน น้ำเย็น พานหมากพลู บุหรี่ วางเสมอแนวอาสนะ อย่าให้ล้ำแนวออกมา ส่วนเครื่องรับรองสำหรับฆราวาสนั้น พึงจัดไว้ตามประเพณีนิยมอย่าให้บกพร่อง

๖. การจัดเครื่องบูชาและตั้งพระพุทธรูป โต๊ะหมู่บูชาที่นิยมกันส่วนมากได้แก่ ชุดหมู่ ๗ และชุดหมู่ ๙ ส่วน

ชุดหมู่ ๔ นั้นไม่นิยมใช้นอกจากจำเป็น ถ้าไม่มีโต๊ะหมู่ดังกล่าวจะใช้โต๊ะธรรมดาเสริมเป็นชั้นแทนก็ได้

เครื่องสักการะที่ใช้เป็นหลักมีอยู่ ๓ อย่าง คือ ดอกไม้ ธูป เทียน นอกนั้นเป็นส่วนประกอบให้ดูงาม การจัดตั้งโต๊ะบูชาตามแบบแผนที่นิยมกันมีเครื่องสักการะอย่างน้อย ๕ ที่ กระถางธูปพร้อมธูป ๓ ดอก ๑ ที่ รวม ๕ ที่

ธูป เทียน ที่ใช้ควรชุบน้ำมันยางหรือน้ำมันกาสที่ไส้เทียน และปลายธูปสักเล็กน้อยก่อน เพื่อให้จุดง่าย แต่ควรระวังอย่าให้น้ำมันขุ่นมากเกินไป จะทำให้เกิดควันเป็นที่รบกวน การตั้งเครื่องบูชาให้ตั้งไว้ทางด้านขวามือของประธานสงฆ์ แต่ถ้าสถานที่ไม่อำนวย จะตั้งไว้ทางด้านซ้ายของประธานสงฆ์ก็ได้ สิ่งที่พึงระวังก็คืออย่าตั้งให้ใกล้กับทางที่จำเป็นต้องใช้เดินผ่านไปมา อันทำให้ต้องเดินกรายพระพุทธรูปเป็นการขาดความเคารพ

อนึ่ง ทิศทางที่จะผันพระพักตร์พระพุทธรูปนั้นปฏิบัติกันหลายแบบ แต่การตั้งให้ผันพระพักตร์ไปทางเดียวกับพระสงฆ์เป็นแบบที่นิยมมากกว่า เพราะสะดวกในการสักการะ ทำให้เกิดความเรียบร้อยดูงดงามดี นอกจากนั้นยังถือกันว่าพระพุทธรูปเป็นประมุขแห่งพิธีนั้นด้วย

พระพุทธรูปที่นำมาประดิษฐานบนที่บูชานั้น ส่วนมากนิยมพระพุทธรูปปางสมาธิ หรือปางมารวิชัย ซึ่งหาได้ไม่ยาก ไม่นิยมพระพุทธรูปยืน นอกจากจะเป็นงานทำบุญวันเกิดหรือทำบุญอายุ จึงจะบูชาด้วยพระประจำวันเกิดของเจ้าภาพหรือเจ้าของงาน

เมื่อจัดที่บูชาเสร็จแล้ว ควรจัดผ้าขาวสี่เหลี่ยมผืนเล็กๆ หรือพรมสำหรับกราบพระปูทับผ้าที่ปูรองโต๊ะหมู่บูชาชั้นหนึ่ง แต่ปัจจุบันนิยมใช้หมอนแพรสวย ๆ เป็นหมอนกราบ หรือใช้ที่กราบสำเร็จรูปเพราะสะดวกดีกว่า

๗. **การตั้งภาชนะน้ำมนต์** ภาชนะสำหรับใส่น้ำทำน้ำมนต์มีอยู่มากมายหลายชนิดด้วยกัน เช่นครอบสำริด ครอบทองเหลือง หรือทองแดง ขันโบราณ บาตรหินห่อน บาตรสังคโลก หรือบาตรเหล็กก็ได้ แต่ห้ามใช้เครื่องทอง เครื่องเงิน เพราะเป็นของอนามาส ถ้าพระไปจับจะต้องอาบัติ และควรหลีกเลี่ยงวัตถุที่เกิดสนิมง่าย

การใส่น้ำควรระวังอย่าให้เต็ม กะให้ระดับน้ำต่ำกว่าปากภาชนะประมาณ ๑—๒ องคุลีก็พอ น้ำที่ใช้ควรเป็นน้ำสะอาด ในบางแห่งก็นิยมใส่ใบเงิน ใบทอง ลงไปด้วย โดยถือว่าชื่อเป็นมงคล

๘. การเตรียมเครื่องใช้ในพิธีมงคล นอกจากน้ำมนต์เป็นหลักในพิธีมงคลแล้ว ยังมีสิ่งที่ต้องเตรียมตามประเภทของงานนั้น ๆ อีกหลายอย่างดังต่อไปนี้ คือ

ก. งานมงคลโกนผมไฟ ตัดจุก ควรเตรียมสังข์มงคล โถกระแจะ กรรไกรและมีดโกน บางแห่งก็เตรียมหญ้าแพรก ใบบัวหลวงหรือใบบอนไว้สำหรับรองรับผมที่ตัดหรือโกนแล้ว

ข. งานมงคลสมรสควรเตรียมสังข์ มงคลคู่ หรือบางแห่งเรียกมงคลแฝด โถกระแจะ

ค. งานขึ้นบ้านใหม่ควรเตรียม โถปริกใส่กระแจะสำหรับเจิมประตูบ้าน ทรายใส่ภาชนะเช่นบาตรไว้ เมื่อทำพิธีเสร็จจักได้ใช้โปรยรอบ ๆ บ้าน เพื่อความเป็นศิริมงคลและป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ด้วย

สิ่งทั้งหลายดังกล่าวแล้วนี้พึงใส่ภาชนะนำไปตั้งไว้บนโต๊ะที่จัดไว้หน้าที่บูชาทางด้านซ้ายหรือขวาก็ได้ ตามความเหมาะสม เมื่อพระเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้วพึงนำภาชนะใส่น้ำมนต์ไปตั้งไว้ตรงหน้าพระสงฆ์ที่ท่านจักเป็นผู้หยดเทียนน้ำมนต์ ซึ่งส่วนมากได้แก่ประธานสงฆ์ เทียนน้ำมนต์ควรใช้เทียนขี้ผึ้งแท้หนัก ๑ บาท ติดประจำไว้ที่ปากภาชนะ

เครื่องประน้ำมนต์ ควรใช้หญ้าคามัดเป็นขนาดพอกำได้รอบ ตัดปลาย ตัดราก ให้ยาวประมาณ ๑ ศอก แล้วใช้ด้ายสายสิญจน์ถัก ส่วนโคนให้แน่นสำหรับพระท่านถือ เหตุที่ใช้หญ้าคาก็เพราะชาวพุทธถือกันว่าเป็นหญ้ามงคล กล่าวคือเมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะได้ตรัสรู้นั้น พระองค์ประทับนั่งบนหญ้าคาซึ่งเรียกกันว่า "รัตนบัลลังก์" ทางฝ่ายศาสนาพราหมณ์ก็ถือว่าเป็นหญ้ามงคลเช่นเดียวกัน เพราะเป็นหญ้าที่ใช้รองหม้อน้ำอมฤต ส่วนใบมะยมนั้นไม่ควรใช้เพราะถือกันว่าสำหรับประพรมไล่ผี ส่วนคนจีนนิยมใช้ก้านทับทิม ก้านเชียงเข่า

งานมงคลทำบุญอายุ บางรายก็นิยมพิธีโหรหรือพราหมณ์ บางรายก็ไม่นิยม สำหรับรายที่ไม่นิยมพิธีโหรหรือพราหมณ์ควรจัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ สำรับใช้ในพิธีดังนี้ คือ

ถ้ามีการอาบน้ำควรเตรียมสังข์สำหรับหลั่งน้ำพระพุทธมนต์ไว้ด้วย เทียนมงคลที่ใช้ในพิธีนั้นใช้ขี้ผึ้งอย่างแท้หนัก ๙ บาท ใช้ไส้ให้เกินอายุเจ้าของ ๑ เส้น พื้นให้มีความยาวรอบศีรษะเจ้าของ เทียนมงคลนี้ใช้แทนเทียนชัย ฯ

ถ้ามีเทียนชัยฯ ด้วย ให้เปลี่ยนไส้เทียนมงคลเป็น ๓๒ เส้น ส่วนเทียนชัยฯ ใช้ขี้ผึ้งแท้หนักเกินอายุเจ้าของ ๑ บาท ใช้เทียนเกินอายุเจ้าของ ๑ เส้น และให้มีความสูงเท่าตัวเจ้าของ เทียนชัยฯ เวลาจุดแล้วต้องระวังอย่าให้ดับในระหว่าง และจะต้องจุดให้ติดต่อกันจนกระทั่งหมดเล่ม ถ้าดับในระหว่าง มักถือว่าเป็นลางไม่ดี ฉะนั้นจึงต้องระวังให้มาก ทางที่ดีควรหาตู้กระจกแล้วจุดตั้งไว้ในตู้

เวลาจุด เมื่อพระเริ่มเจริญพระพุทธมนต์ถึงบทว่า "พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ... ....." จึงลงมือจุดเทียนชัยฯ และเทียนมงคล ถ้ามีฤกษ์สำหรับจุดเทียนชัยฯ พึงจุดเทียนชัยฯ ตามฤกษ์ ส่วนเทียนมงคลใช้จุดตามเวลาดังกล่าวแล้ว

ถ้าเป็นการทำบุญตามปกติธรรมดา ก็จัดอย่างงานมงคลทั่วๆ ไป ที่นำมากล่าวก็พอเป็นเค้า

การทำบุญอายุ ถ้าเกิดวันไหน ให้เจริญพระพุทธมนต์ในวันนั้น เช่นเกิดในวันที่ ๕ พึงเจริญพระพุทธมนต์ในวันที่ ๕ เลี้ยงพระในวันที่ ๖ ถ้าประสงค์จะทำงานในวันเดียว ก็เลี้ยงพระและเจริญพระพุทธมนต์ในวันที่ ๕ อันเป็นวันสำคัญเสียให้เสร็จก็ได้

อนึ่ง ในการทำบุญอายุตามที่นิยม มักมีพิธีทักษิณานุปาทานหรือเปรตพลีเสียก่อน คือทำก่อนวันเจริญพระพุทธมนต์วันหนึ่งก็ได้ หรือจะทำในวันเดียวกันแต่ก่อนเวลากันก็ได้ พิธีนี้เป็นพิธีการบำเพ็ญกุศลอุทิศให้บุรพชนผู้ล่วงลับไปแล้ว มีการสดับปกรณ์หรือบังสุกุลแล้วกรวดน้ำอุทิศผล

๕. **การวงด้ายสายสิญจน์** สายสิญจน์ที่ใช้ต้องเป็นด้ายดิบ นิยมจับเป็น ๙ เส้น ในงานมงคลทั่วไปใช้วงทั่วบ้านหรือรอบบริเวณพิธี ตั้งต้นแต่ฐานพระพุทธรูปที่โต๊ะบูชาเวียนขวา ๓ รอบ แล้วจึงวงให้รอบบ้านหรือรอบบริเวณพิธีโดยเวียนขวาเป็นทักษิณาวรรต แล้วจึงนำมาบรรจบที่ฐานพระพุทธรูป ถ้ามีสิ่งที่จะนำมาประกอบพิธีซึ่งตั้งไว้บนโต๊ะ ก็ให้วงสายสิญจน์เวียนขวาเสียด้วย ต่อจากนั้นก็รอบฐานภาชนะน้ำมนต์อีก ๑ รอบ แล้ววางกลุ่มสายสิญจน์ไว้ในพานแก้วหรือตะลุ่ม ตั้งไว้ทางขวามือของององค์พระประธานในพิธี

ข้อที่ควรระวัง กลุ่มสายสิญจน์ในพานต้องมีความยาวถึงพระองค์สุดท้าย ห้ามข้ามกรายแม้แต่จะเอื้อมมือข้ามก็ไม่ได้ ถ้ามีความจำเป็นจะต้องหยิบยกสิ่งของ ก็พึงยกสายสิญจน์ขึ้นก่อนแล้วจึงลอดไปข้างล่าง

๑๐. **การต้อนรับพระสงฆ์** ควรเตรียมน้ำล้างเท้าและผ้าเช็ดเท้าไว้ให้พร้อมก่อนพระมาถึง เพราะมีพระพุทธบัญญัติห้ามไว้ว่า "เรา (ภิกษุ) ไม่เป็นไข้ จักไม่สวมรองเท้าเข้าบ้าน" ถ้าภิกษุรูปใดฝ่าฝืนก็ปรับเป็นอาบัติทุกกฎ ฉะนั้นท่านจึงเดินเท้าปล่า เท้าย่อมเปื้อน

เมื่อพระมาถึง พึงออกไปนิมนต์ ล้างเท้าและเช็ดเท้าให้สะอาด แล้วนิมนต์ไปพักรอเวลายังที่ๆ จัดเตรียมไว้ ถ้าไม่ได้จัดไว้พึงนิมนต์ให้เข้านั่งตามที่ เมื่อพระนั่งเรียบร้อยพึงประเคนสิ่งที่ได้จัดไว้ต้อนรับ สิ่งที่ไม่ได้ใช้บริโภคไม่ต้องประเคน (ยกเว้นพานสายสิญจน์และภาชนะน้ำมนต์ที่ต้องประเคน)

การประเคนในตอนนี้จะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ แต่ควรทำให้ถูกลักษณะของการประเคน

ลักษณะของการประเคน ท่านวางหลักไว้ดังนี้

๑. ของนั้นไม่ใหญ่โตหรือหนักเกินไป เป็นของยกคนเดียวได้

๒. ผู้ประเคนเข้าอยู่ในหัตถมาส คือห่างจากผู้รับประมาณหนึ่งศอกในระหว่าง

๓. น้อมให้ด้วยกาย หรือเนื่องด้วยกาย

ผู้ประเคนพึงเข้าไปอยู่ในระยะดังกล่าวนั้น ยกของให้พ้นจากพื้น ประคองสองมือยื่นไปข้างหน้าในลักษณะขึ้นสะพานโค้ง เมื่อถึงกลางสะพานก็ถึงมือพระผู้รับพอดี อย่ายื่นในลักษณะส่งออกไปตรง ๆ

เมื่อประเคนแล้วห้ามไปจับหรือเลื่อนของท่าน ถ้าเผลอไปจับเลื่อนของท่านก็ต้องประเคนใหม่

๑๑. **การเริ่มพิธี** เมื่อพระมาประชุมพร้อมแล้ว พึงเริ่มพิธี มีการจุดเทียน ธูป เป็นต้น

พิธีกรเริ่มจุดเทียนชนวน แล้วเชิญท่านผู้เป็นประธานในพิธีหรือท่านที่เป็นเจ้าของงานเป็นผู้จุด ไม่ควรให้ผู้อื่นจุดแทน ถ้าเป็นงานมงคลสมรสก็ควรให้คู่บ่าวสาวแบ่งกันจุดโดยพิธีกรส่งเทียนชนวนให้ ประธานรับไปจุดเทียนเล่มด้านขวาของพระพุทธรูปก่อน แล้วจึงจุดเล่มด้านซ้ายต่อไปจึงจุดธูป ส่วนเทียนน้ำมนต์ยังไม่ต้องจุด ในบางแห่งก็มีเทียนหลายคู่ ผู้จุดพึงจุดเล่มบนขวาของพระพุทธรูปก่อนแล้วจึงเล่มซ้าย ส่วนคู่ต่อ ๆ ไปก็พึงจุดวิธีเดียวกัน ถ้าที่บูชาอยู่สูง เทียนชนวนควรมีด้ามไม้ยาวต่อด้วย บางแห่งก็ทำเป็นสายชนวนโยงติดกับไส้เทียนทุกเล่ม เวลาจุดก็จุดตรงรอยบรรจบแห่งเดียวเทียนก็ติดทุกเล่ม

๑๒. **คำบูชาพระ** เมื่อจุดเทียน ธูป ที่เครื่องบูชาเสร็จแล้วพึงนั่งคุกเข่าประนมมือกล่าวคำบูชาในใจว่า

"อิเมหิ สักกาเรหิ พุทธัง อะภิปูชะยามิ
,, ธัมมัง ,,
,, สังฆัง ,,

แล้วกราบ ๓ ครั้ง พร้อมกับกล่าวคำบูชาในใจทุกครั้งที่กราบว่า ครั้งที่ ๑ พุทธัง วันทามิ
,, ๒ ธัมมัง ,,
,, ๓ สังฆัง ,,

เมื่อบูชาและกราบเสร็จแล้ว พึงถวายกลุ่มด้ายสายสิญจน์หรือถวายเมื่อตอนจุดเทียนแล้วก็ได้ เสร็จแล้วเริ่มอาราธนาศีลต่อไป

๑๓. **การอาราธนาศีล** พิธีทั่วๆไปนิยมอาราธนาศีล ๕ ผู้อาราธนาจะเป็นเจ้าของงานหรือจะให้ผู้ใดอาราธนาแทนก็ได้ และก็ไม่จำกัดว่าจะเป็นชายหรือหญิง ถ้าจัดให้แขกนั่งกับพื้น ผู้อาราธนาพึงนั่งประนมมือค่อนไปทางท้ายแถวสงฆ์ กราบ ๓ ครั้ง แล้วกล่าวคำอาราธนาให้ดังพอได้ยินว่า

"(สาธุ) มะยัง ภันเต (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ) ติสะระเณ นะสะหะ ปัญจะ สิลานิ ยาจามะ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ) ติสะระเณ นะสะหะ ปัญจะ สิลานิ ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต (วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ) ติสะระเณ นะสะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

คำแปล ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอศีล ๕ พร้อมทั้งไตรสรณาคมน์ เพื่อจะรักษา (ต่าง ๆ กัน) แม้ครั้งที่ ๒ แม้ครั้งที่ ๓ (สำหรับท่านผู้มีศรัทธาจงรักษาศีลทั้ง ๕ ข้อร่วมกันโดยเคร่งครัดก็ไม่ต้องกล่าวคำว่า "วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ" ที่วงเล็บไว้ หมายความว่าถ้าผิดศีลข้อหนึ่งข้อใดก็เป็นอันว่าศีลทั้ง ๕ ข้อขาดหมด เวลาแปลก็เป็น "เพื่อจะรักษา" เฉย ๆ)

แต่โดยทั่วไปแล้วนิยมอาราธนาแบบที่มีคำว่า "วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ" เพราะเป็นคำกลาง ๆ ดี

พระท่านจะนำว่า "นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (๓ จบ)

คำแปล ขอนอบน้อม แด่พระผู้มีพระภาค อรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์นั้น

เมื่อพระว่าจบแล้ว พึงว่าตาม ๓ จบพร้อมกัน แล้วประนมมือฟังพระท่านให้ไตรสรณาคมน์ พระท่านจะว่านำเป็นวรรค ๆ ฆราวาสพึงกล่าวตามเป็นวรรค ๆ เช่นเดียวกัน และให้ดังพอควร

พระท่านจะนำว่า "พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ"

คำแปล ข้าพเจ้า ขอถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า เป็นที่พึ่ง ที่ระลึกถึง (แม้ครั้งที่ ๒ และ ๓) เมื่อจบไตรสรณาคมน์แล้ว พึงตั้งใจรับศีลโดยกำหนดในใจว่าจะของดตามข้อห้ามทุกข้อ และพึงว่าตามด้วยเสียงดังพอได้ยิน เป็นข้อ ๆ

พระท่านจะกล่าวนำว่า

"ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ อะทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ กาเมสุมิจฉาจารา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

มุสาวาทา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ"

คำแปล ข้อ ๑. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท เว้นจากการฆ่าสัตว์

ข้อ ๒. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้

ข้อ ๓. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท เว้นจากการประพฤติล่วงประเวณีในทางกาม

ข้อ ๔. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท เว้นจากการพูดเท็จ

ข้อ ๕. ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัย

อนึ่ง พึงทราบว่า งานพิธีที่มีการสวดมนต์แล้วมีเทศน์ติดต่อกันไป ตอนสวดมนต์ไม่ต้องขอศีล ไปขอรับตอนเทศน์ คงอาราธนาพระปริตต์แต่เพียงอย่างเดียว

๑๔. **การอาราธนาพระปริตต์** ในพิธีที่ไม่มีเทศน์ติดต่อกัน เมื่อรับศีลเสร็จแล้วพึงอาราธนาว่า

วิปั๋ตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปั๋ตติสิทธิยา สัพพะ **ทุกขะ** วินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง

วิปั๋ตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปั๋ตติสิทธิยา สัพพะ**ภะยะ**วินาสายะ ปริตตัง พรูถะ มังคะลัง

วิปั๋ตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปั๋ตติสิทธิยา สัพพะ**โรคะ**วินาสายะ ปริตตัง พรูถะ มังคะลัง

คำแปล ขอพระคุณโปรดสวดพระปริตต์อันเป็นมงคลเพื่อป้องกันความวิบัติ เพื่อสำเร็จสมบัติทุกประการ เพื่อให้ทุกข์ ภัย โรค ทุกชนิดพินาศสูญหายไป

อาราธนาจบแล้วกราบ ๓ ครั้ง แล้วพึงนั่งราบ ตั้งใจฟังพระสวดมนต์ต่อไป ถ้าจัดที่ให้พระนั่งบนอาสนะสงฆ์และให้แขกนั่งเก้าอี้ ผู้กล่าวอาราธนาพึงยืนกล่าวค่อนทางท้าย-แถวของพระสงฆ์ ผินหน้าไปทางพระที่เป็นองค์ประธาน แล้วประนมมือกล่าวคำอาราธนา จบแล้วไม่ต้องกราบ ถอยหลังออกมาพอสมควร แล้วจึงเดินกลับไปนั่งฟังพระสวดยังที่ของตน

๑๕. **การจุดเทียนน้ำมนต์** ในสมัยก่อนท่านนิยมจุดตอนพระสงฆ์สวด รัตนปริตต์ ขึ้นบท "ยังกิญจิ วิตตังฯ" แม้ในทางราชการก็นิยมเช่นนี้ แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นมงคลคาถาบทว่า

"อเสวนา ฯ" การจุดเทียนน้ำมนต์เป็นหน้าที่ของประธานในพิธีหรือเจ้าของงานโดยตรง ไม่สมควรให้ผู้อื่นจุดแทน ฉะนั้น เจ้าของงานพึงตั้งใจฟังสวดมนต์ไปจนกว่าจะถึงเวลาจุดเทียนน้ำมนต์

เมื่อพระสวดถึงบทส่งเทวดา คือ "ทุกขัปปัตตา" พึงเตรียมน้ำร้อน น้ำเย็นไว้ พอพระสวดจบก็นำไปถวาย เมื่อพระกลับพึงไปส่งท่านถึงประตูบ้านเป็นการแสดงคารวะ

๑๖. **พิธีในวันเลี้ยงพระ** วันรุ่งขึ้น พึงเตรียมต้อนรับพระเช่นเดียวกับวันสวดมนต์ พระท่านเข้านั่งที่เรียบร้อย พึงจุดเทียน ธูป อาราธนาศีล แต่ไม่ต้องอาราธนาพระปริตต์เมื่อพระสวดพิธีถวายพรพระจบบทสังฆคุณ คือ "สุปฏิปันโน ฯ" แล้ว ถ้ามีการตักบาตรก็ให้เริ่มตักตอนนี้ ถ้าเป็นงานมงคลสมรสก็ให้คู่บ่าวสาวตักบาตรร่วมกัน ต่อจากนั้นก็จัดเลื่อนสำรับอาหารมาวางตรงหน้าพระ บาตรหรือชามข้าวตั้งด้านในติดองค์พระ สำหรับคาวหวานตั้งเรียงคู่กันด้านนอกออกมา ถ้าที่จำกัดยังไม่ต้องตั้ง แต่วางเตรียมไว้ใกล้ ๆ เมื่อพระสวดถวายพรพระจบแล้วพึงประเคน

๑๗. **หน้าที่ประเคนพระ** เจ้าของงานหรือประธานในพิธีควรประเคนเอง อย่างน้อย ๑—๒ องค์ คือ พระผู้เป็นองค์ประธานและองค์ถัดมา ถ้าเป็นงานมงคลสมรสควรให้คู่บ่าวสาวประเคนร่วมกัน พึงประเคนบาตรหรือชามข้าวก่อน แล้วจึงประเคนอาหาร เสร็จแล้วกราบ ๑ ครั้ง หรือ ๓ ครั้งก็ได้ ถ้าพระมาก รูปต้น ๆ เพียงประนมมือไหว้พอถึงองค์สุดท้ายจึงกราบ ๓ ครั้ง

ตามที่กล่าวมาแล้วเป็นการเลี้ยงด้วยสำหรับเฉพาะ-องค์ ถ้าจัดเลี้ยงเป็นวงก็ให้คอยพึงพระสวดถวายพรพระตอนจบสังฆคุณแล้ว พึงเก็บที่น้ำร้อน น้ำเย็นออก ปูผ้าด้านในให้ชิดแถวพระด้านในด้านหนึ่ง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ท่านโดยมิต้องลุกจากที่นั่งทุกรูป แต่อย่าให้นั่งรวมกับฆราวาส

๑๘. **วิธีจัดเลี้ยงโต๊ะ** ปูผ้าให้เรียบร้อย วางจานเข้าให้ตรงกับเก้าอี้ วางช้อนชิดจานด้านขวา วางส้อมชิดจานด้านซ้าย ถ้ามีมีดให้วางทางขวาด้านในระหว่างจานก็ได้ ผ้าเช็ดมือวางทางซ้ายต่อจากส้อม ถ้าเป็นกระดาษวางในจานก็ได้ น้ำตั้งด้านขวาต่อจากช้อน จานแบ่ง ชามแบ่งควรมีช้อนถ้วยใส่ไว้ ๑ คันเป็นช้อนกลาง ดูให้มีครบทุกองค์ เพราะมีพระวินัยบัญญัติห้ามภิกษุฉันร่วมภาชนะเดียวกัน ฉะนั้น เจ้าของงานควรระมัดระวังเรื่องนี้อย่างเคร่ง-ครัด

๑๙. **การถวายข้าวพระพุทธ** เตรียมโต๊ะไว้หน้าเครื่องบูชาเป็นส่วนหนึ่งต่างหาก ถ้าไม่มีโต๊ะพึงใช้ผ้าขาวปูเสียก่อนอย่าวางไว้กับพื้นเพราะเป็นพุทธบูชา ตั้งเสร็จแล้วพึงบูชาในใจดังนี้

"(อุกาสะ) อิมัง สูปะพะยัญชะนะสัมปันนัง สาลีนัง โภชะนัง อุทะกัง วะรัง พุทธัสสะ ปูเชมิ"

คำแปล ข้าพเจ้าขอถวายโภชนาหาร พร้อมด้วยแกงและกับ ทั้งน้ำอันประเสริฐนี้แด่พระพุทธเจ้า

บูชาแล้วกราบ ๓ ครั้ง เมื่อเลิกพึงกล่าวคำอำลาว่า "เสสัง มังคะลัง ยาจามิ"

คำแปล ข้าพเจ้าขอส่วนที่เหลืออันเป็นมงคลนี้

๒๐. **การถวายไทยธรรม** เครื่องไทยธรรมที่ควรจัดเตรียมย่อมสุดแต่จะเห็นเหมาะสม มีดอกไม้ ธูปหอม ๑ ห่อ หรือกล่อง เทียน ไตรจีวรได้แก่ อันตรวาสก (สบง) อุตราสงค์ (จีวร) และสังฆาฏิ (ผ้าทาบ) หรือผ้าอาบ ย่าม ตาลปัตร ผ้าห่ม ผ้าเช็ดตัว ร่ม รองเท้าแตะ สีย้อมจีวร ยารักษาโรค กระติกน้ำ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน สบู่ กระดาษชำระ กระดาษเช็ดมือ ไม้ขีด ใบชา ผงซักฟอก อุปกรณ์การศึกษาพระธรรมวินัย และของอันควรแก่สมณบริโภค ถ้าจะถวายเงินควรถวายใบปวารณา บันทึกจำนวนปัจจัยลงไปตามประสงค์ แล้วมอบเงินไว้กับไวยาวัจกร ไม่ควรเอาเงินใส่ซองถวาย และควรถวายเท่ากันทุกรูปโดยไม่มีอคติ

ส่วนใบปวารณานั้น ถ้าไม่ได้เตรียมจัดหาไว้ จะใช้พิมพ์ดีดหรือเขียนเองดังตัวอย่างต่อไปนี้ก็ได้

ขอถวายปัจจัย ๔ อันควรแก่สมณบริโภค

เป็นมูลค่าเท่าราคา บาท สตางค์

ถ้าพระคุณเจ้าประสงค์สิ่งหนึ่งสิ่งใดเท่าในกำหนดนี้ โปรดเรียกจากไวยาวัจกรผู้รับมอบนั้นตามประสงค์เทอญ.

เมื่อจัดลงในถาดห่อรวบชายผูกโบว์หรือบรรจุลงในภาชนะที่เตรียมไว้เรียบร้อยแล้วเรียงไว้บนโต๊ะ พอพระฉันเสร็จกลับเข้านั่งที่พร้อมกันแล้ว พึงยกตั้งเรียงตรงหน้าพระ เจ้าของงานประเคนองค์หนึ่งหรือสององค์และจะมอบผู้อื่นประเคนต่อจนครบทุกองค์ก็ได้ ถ้าเป็นงานมงคลสมรสควรให้คู่บ่าวสาวประเคนโดยจับของร่วมกัน ส่วนจะประเคนทั้งหมดหรือไม่นั้นก็สุดแต่จะเห็นควร เมื่อเสร็จจากการประเคนแล้วพึงเตรียมกรวดน้ำต่อไป

๒๑. **การกรวดน้ำ** การกรวดน้ำเป็นการอุทิศแผ่ส่วนบุญกุศล ที่ตนได้บำเพ็ญแล้วด้วยการทำบุญให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา อย่างใดอย่างหนึ่ง ตั้งใจแผ่ส่วนกุศลอุทิศแก่บุรพชนโดยเฉพาะเจาะจง หรือจะอุทิศแก่สรรพสัตว์

ทั่วไปก็ได้ ขอให้ท่านทั้งหลายเหล่านั้นจงอนุโมทนารับส่วนกุศลนี้เถิด

การกรวดน้ำนิยมทำเมื่อถวายทานเสร็จแล้ว เมื่อพระสงฆ์เริ่มกล่าวอนุโมทนาขึ้นว่า "ยะถาวะริวะหา..." พึงจับเต้าน้ำ จอก หรือแก้วน้ำที่มีภาชนะรองรับน้ำกรวด เทน้ำรดนิ้วชี้ลงในภาชนะรองรับโดยไม่ให้ขาดสาย พร้อมกับกล่าวคำกรวดน้ำในใจว่า "อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ" ถ้าจำคำภาษาบาลีไม่ได้ จะใช้ภาษาไทยก็ได้ว่า "ขอบุญกุศลที่ข้าพเจ้าบำเพ็ญแล้วนี้ จงอำนวยผลให้เป็นประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่บรรดาญาติของข้าพเจ้าด้วยเถิด" ถ้าเจาะให้ใครจะเอ่ยชื่อด้วยก็ได้

เมื่อพระกล่าวอนุโมทนาถึงคำว่า "มณิ โชติระโสยะถา" พึงเทน้ำที่เหลือทั้งหมดลงในที่รองรับ แล้ววางเต้าน้ำนั่งประณมมือรับพรที่พระสวดจนจบ เมื่อพระสวด "สัพพี..." จบพึงกราบลง

ส่วนน้ำที่กรวดแล้วให้นำไปเทในที่แจ้ง ผู้ใหญ่บางท่านขณะเทน้ำลงบนพื้นดินก็กล่าวฝากน้ำกรวดไว้กับแม่พระธรณีด้วย ปัญหาเรื่องการกรวดน้ำนี้มีข้อถกเถียงกันอยู่เป็น ๒ นัย คือ

๑. ขณะเทน้ำกรวดลงในภาชนะนิยมเทลงบนนิ้วชี้ ถือว่าทำให้จิตเกิดสมาธิดีขึ้น

๒. ห้ามเอามือรอน้ำ เพราะไม่ประสงค์จะให้มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาเป็นเครื่องกีดขวางการอุทิศ

เรื่องนี้ย่อมสุดแต่อัธยาศัยของแต่ละท่าน ที่สำคัญก็คือ ใช้น้ำสะอาดและทำใจให้บริสุทธิ์

๒๒. **การประพรมน้ำมนต์** เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนาจบแล้ว พึงนำที่น้ำมนต์พร้อมด้วยเครื่องประพรมที่เตรียมไว้ ถวายองค์ประธานสงฆ์ให้ท่านประพรมน้ำมนต์ให้เพื่อความเป็นศิริมงคล เจ้าของงานควรเข้ารับก่อน ถ้าเป็นงานมงคลสมรสก็ให้คู่บ่าวสาวรับก่อน แล้วแขกผู้มาร่วมพิธีจงทยอยกันเข้ารับใกล้ ๆ เพื่อมิให้ท่านต้องออกแรงมาก ในระหว่างการประพรมน้ำมนต์นั้นพระสงฆ์จะเจริญชัยมงคลคาถาที่เรียกว่า "ชยันโต" ผู้ที่เข้ารับน้ำมนต์พึงแสดงคารวะด้วยการก้มศีรษะประณมมือ

ถ้าเป็นการทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ก็นำเครื่องเจิมที่เตรียมไว้ถวายให้ท่านเจิมตามประตูบ้าน, ทรายถวายองค์ที่ ๒ ให้ท่านโปรยวงรอบบ้าน เป็นอันเสร็จพิธี

ตามที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้เป็นการทำงาน ๒ วัน คือสวดมนต์วันหนึ่ง เลี้ยงพระวันหนึ่ง ซึ่งจัดว่าเป็นงานใหญ่ ถ้าเป็นงานขนาดกลางหรืองานที่ไม่ใหญ่โตแล้ว มักนิยมทำในวันเดียวกัน จะเลี้ยงเช้าหรือเพลก็สุดแต่ความประสงค์ บางแห่งฉันแล้วสวดมนต์ แต่วิธีนี้ไม่สู้นิยมกัน ปัจจุบันนิยมสวดมนต์ก่อนจึงฉัน เพราะสะดวกด้วยประการทั้งปวง

๒๓. **การอาราธนาธรรม** พึงเตรียมจัดตั้งธรรมาสน์ไว้ในที่สมควร มีเทียนอ่านหนังสือปักเชิงเทียน ๑ เล่ม เมื่อพระขึ้นนั่งบนธรรมาสน์แล้ว เจ้าของงานพึงจุดเทียนดูหนังสือเทศน์ แล้วอาราธนาศีล และรับศีลแล้วจึงอาราธนาธรรมว่า "พรัมมา จะ โลกาธิปะติ สะหัมปะติ กัตอัญชะลี อันธิวะรัง อะยาจะถะ สันติธะ สัตตาปะระชักขะชาติกา เทเสตุ ธัมมัง อะนุกัมปิมัง ปะชัง"

คำแปล ท้าวสหัมบดีผู้เป็นอธิบดีแห่งโลก ได้ประคองอัญชลี ทูลวิงวอนพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่าสัตว์ทั้งหลายผู้มีธุลีในดวงตาน้อยมีอยู่ในโลกนี้ ขอพระคุณเจ้าโปรดแสดงธรรมอนุเคราะห์หมู่สัตว์นี้

พิธีเกี่ยวด้วยงานศพ การทำศพตามประเพณีไทยมีหลายอย่าง ตั้งต้นแต่การทำบุญ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน เผา ทำบุญอัฐิ บรรจุอัฐิ พิธีบำเพ็ญกุศลจัดตามฐานะของเจ้าภาพ นำศพไปวัดก็มี ตั้งไว้บำเพ็ญกุศลที่บ้านก็มี ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะที่ตั้งบำเพ็ญกุศลที่บ้าน

เบื้องต้นพึงกำหนดจัดสถานที่ตั้งศพ เครื่องสักการะศพ ตั้งที่สักการะบูชาพระอีกแห่งหนึ่ง และที่สำหรับสวดพระอภิธรรม

สิ่งที่ต้องเตรียมในงานศพ นอกจากเครื่องสักการะบูชา และเครื่องสักการะบูชาศพแล้ว ต้องเตรียมดังนี้ คือ

๑. **ผ้าภูษาโยง** สำหรับลาดให้พระจับในเวลาสดับปกรณ์หรือบังสุกุล ต้นผ้าผูกไว้กับด้ายสายสิญจน์ที่ผูกจากศพมาถึงปากหีบศพข้างนอก ถ้าผ้าภูษาโยงสั้น ควรใช้แถบหรือริบบิ้นชนิดเงินหรือทองผูกกับด้ายสายสิญจน์เสียก่อนแล้วห้อยแถบลงมาตรงหน้าศพ แล้วจึงเอาผ้าภูษาโยงต่อและพับไว้บนที่รองรับเช่น พาน หรือตะลุ่ม หรือจะใช้ด้ายสายสิญจน์แทนก็ได้

ถ้าเป็นศพชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป ต้องเตรียมผ้าขาว

กว้าง ๑๐ หรือ ๑๒ นิ้ว ยาวพอแถวพระสงฆ์อีกหนึ่งผืน ใช้สำหรับลาดรองผ้าภูษาโยง เพื่อให้พระสงฆ์สดับปกรณ์ หรือบังสุกุล ใช้เสร็จแล้วม้วนวางไว้ใกล้กับผ้าภูษาโยง

อนึ่ง พึงทราบว่า ผ้าภูษาโยงหรือด้ายสายสิญจน์เมื่อทอดออกมาแล้ว หรือแม้แต่ห้อยลงมาจากหีบศพก็ห้ามข้ามกรายเป็นอันขาด ถือกันว่าเป็นการเสียมารยาทอย่างยิ่ง แม้ใช้สิ่งของเช่นพานดอกไม้ทับก็ไม่ควร

๒. **เครื่องทองน้อย** ๑, ๒ ที่ ที่หนึ่ง ๆ มี ๕ ชิ้น คือ เชิงปักธูป ๑ เชิงปักเทียน ๑ ถวายสำหรับใส่ดอกไม้ ๓ รวมตั้งไว้ในกะบะหรือพาน ตั้งให้ธูป เทียน คู่กัน ธูปอยู่ด้านซ้าย เทียนอยู่ด้านขวาของผู้บูชา แล้วนำไปตั้งไว้หน้าศพ เมื่อเราบูชาศพ ให้ตั้งธูปเทียนมาทางตัวเรา ถ้าให้ศพบูชา เช่นเมื่อเวลาพระเทศน์ พึงตั้งธูปเทียนเข้าทางศพ

๓. **ตู้พระอภิธรรม** ถ้าจัดที่สวดที่ใด พึงตั้งตู้พระอภิธรรมไว้เบื้องหน้าของพระสวด

๔. **เครื่องกะบะมุก** จัดตั้งไว้หน้าตู้พระอภิธรรม ถ้าไม่มีจะใช้ พาน แจกันดอกไม้ เชิงเทียน กระถางธูปธรรมดาแทนก็ได้สำหรับใช้บูชาเวลาสวดพระอภิธรรม

ศพลงหีบ เมื่อนำศพลงหีบ และยกขึ้นตั้งเรียบร้อยแล้ว ตามที่นิยมกัน ควรนิมนต์พระสงฆ์สดับปกรณ์ หรือบังสุกุลตามแต่จะมากหรือน้อย ไม่จำกัดจำนวน

วิธีทอดผ้า ให้นำผ้าไปวางขวางลงบนผ้าภูษาโยง ไม่ต้องประเคน เมื่อทอดผ้าแล้วพึงกราบพระครั้งหนึ่ง แล้วพึงหันหน้าไปทางศพ กราบศพอีกครั้งหนึ่ง หากทอดผ้าหลายองค์ องค์ต้น ๆ เพียงแต่ยกมือขึ้นประณมไหว้ เมื่อทอดผ้าองค์สุดท้ายเสร็จจึงกราบพระและกราบศพ พึงทำดังนี้ทุก ๆ ครั้งที่ทอดผ้า

การสดับปกรณ์หรือบังสุกุลทุกครั้ง ควรจัดให้มีผ้าสำหรับทอด ถ้าไม่เกินกำลังเจ้าภาพ

ตอนกลางคืน เมื่อพระที่จะสวดพระอภิธรรมมาถึงและเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าภาพพึงจุดธูป เทียน บูชาพระพุทธรูป พระธรรม และกราบพระแล้วจึงไปจุดธูปเทียนที่เครื่องทองน้อยสำหรับบูชาศพ กราบศพเสร็จพึงอาราธนาศีล รับศีล แล้วนั่งฟังพระสวดต่อไป

เมื่อพระสวดจบแล้ว (ตอนเลิก) พึงจัดการสดับปกรณ์หรือบังสุกุล เมื่อพระอนุโมทนาก็กรวดน้ำ

ทำบุญ ๗ วัน หรือสัตวาร การทำบุญ ๗ วัน นิยมทำกันทั่ว ๆ ไป และการนับวันนั้นนิยมกันกำหนดว่า ถ้าตายวันไหนให้ถือวันนั้นเป็นวันสำคัญ คือเป็นวันอุทิศผล เช่นตายวันอาทิตย์ ถ้าจะทำงานเป็น ๒ วัน พึงสวดมนต์ในวันเสาร์ เลี้ยงพระวันอาทิตย์ ถ้าทำเป็นงานวันเดียว คือสวดมนต์วันนั้น ฉันวันนั้น ต้องทำในวันอาทิตย์ เพราะการบริจาคทานแล้วอุทิศผลนั้น เสร็จสิ้นในวันอาทิตย์ การอุทิศผลนั้นนิยมกันว่า ล่วงไปแล้ว ๗ วัน นับจากวันที่ตาย จึงได้ถือเอาวันที่ ๘ เป็นวันอุทิศผล

พิธีทำ แล้วแต่ฐานะของเจ้าภาพ จะทำมากหรือน้อยสุดแต่กำลัง แต่จะนำมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ให้เต็มตามที่นิยมกัน คือวันต้นสวดมนต์เย็น เทศน์ พระสวดรับเทศน์ ๔ รูป มีสดับปกรณ์และบังสุกุล กลางคืนสวดพระอภิธรรม ดังเช่นที่เคยทำมาแล้วเมื่อคราวตั้งศพครั้งแรก

วันรุ่งขึ้น ซึ่งเป็นวันเลี้ยงพระ กิจต่าง ๆ ที่เนื่องในพิธี เช่นธูป เทียน เครื่องบูชาเป็นต้น ต้องเตรียมไว้ให้เรียบร้อยก่อนพระมาถึง เมื่อพระมาและเข้าที่พร้อมแล้ว พึงจุดธูป เทียน เครื่องบูชาพระ และเครื่องบูชาหน้าศพ

แล้วอาราธนาศีล พระถวายพรพระจบแล้ว เลี้ยงพระ ถวายไทยธรรมพระสงฆ์ (สำหรับพระสงฆ์สวดมนต์ไม่ต้องมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลอีก) เสร็จแล้วกรวดน้ำ เมื่อพระฉันกลับแล้ว ถ้ามีการสดับปกรณ์หรือบังสกุลต่อท้ายอีกก็จัดดังกล่าวแล้วในวันก่อน นับว่าเป็นเสร็จพิธี

ทำบุญ ๕๐ วัน หรือปัญญาสมวาร และทำบุญ ๑๐๐ วัน หรือสตมวาร มีพิธีการจัดทำเช่นเดียวกันกับการทำบุญ ๗ วัน

การบำเพ็ญกุศลในการเผา มักทำเป็น ๒ ตอน คือ ที่บ้านตอนหนึ่ง กับที่วัดอีกตอนหนึ่ง การบำเพ็ญกุศลที่บ้านมีพิธีดังกล่าวแล้วในเรื่องการทำบุญ ๗ วัน ก่อนจะเชิญศพไปวัด ควรมีพระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุลเสร็จแล้วจึงเคลื่อนศพ

การนำศพไปวัด ควรให้มีพระนำศพ ๑ รูป อ่านพระอภิธรรมนำไปข้างหน้า ควรเป็นพระที่เกี่ยวข้องเป็นที่เคารพนับถือใกล้ชิดของผู้ตาย มีกระบวนบรรดาญาติมิตรผู้น้อยตามศพไปเป็นระเบียบ ผู้ใหญ่กว่าศพไม่ควรตามศพ แม้เดินหน้าศพก็ไม่ควร นอกจากพระหรือผู้นำ

กระบวนเท่านั้น เมื่อนำศพไปถึงวัดแล้ว ถ้าจะทำการเผาเลย ก็นำเวียนซ้ายเชิงตะกอน ๓ รอบ ครบแล้วเชิญศพขึ้นสู่เชิงตะกอน และบำเพ็ญกุศลอีกตามสมควร ถ้ายังไม่ทำการเผา ต้องการจะตั้งศพบำเพ็ญกุศลอีก ก็นำไปยังสถานที่ตั้ง ยังไม่ต้องนำไปสู่เชิงตะกอน

ถ้าเชิญโดยไม่จัดเป็นกระบวน เรียกว่า "ลักศพ" ไม่ต้องมีพระนำศพด้วยก็ได้

ถ้าจะไปจัดการบำเพ็ญกุศลที่วัดทั้งหมด ก่อนจะเคลื่อนศพไปวัด ควรจะมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลก่อนดังกล่าวแล้ว ส่วนพิธีจัดบำเพ็ญกุศลพึงปฏิบัติโดยเทียบเคียงในเรื่องการบำเพ็ญกุศลที่บ้าน คือมีสวดมนต์ เทศน์ เลี้ยงพระ สดับปกรณ์หรือบังสุกุล เป็นต้น

เมื่อจัดการบำเพ็ญกุศลเสร็จแล้ว และใกล้ถึงเวลาเผาพึงเชิญศพขึ้นสู่เชิงตะกอน มีพระนำ ๑ องค์ก็ได้ ไม่ควรมากองค์ ตามแบบของหลวงมีองค์เดียว ญาติมิตรผู้น้อยเดินตามศพ ผู้ใหญ่กว่าศพไม่ควรเดินตามหรือนำดังกล่าวมาแล้ว ควรเดินเคียง ๆ ไปกับศพ ผู้ที่นั่งเก้าอี้พึงลุกขึ้นเมื่อขบวนศพผ่าน ส่วนผู้ที่นั่งกับพื้นเพียงแต่นั่งตัวตรงก็เป็นการแสดงคารวะพอแล้ว

ก่อนประชุมเพลิง เจ้าภาพหรือญาติใกล้ชิด หรือผู้มีเกียรติ พึงนำผ้าไปทอดปากหีบ แล้วนิมนต์พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุลครั้งละรูป แต่อย่าให้หลายรูปนักจะทำเสียเวลา ตามความนิยม เบื้องต้นให้เจ้าภาพและลูกหลานหรือญาติทอดผ้าก่อน และเหลือไว้หนึ่งที่ เมื่อได้เวลาประชุมเพลิงจึงเชิญผู้มีเกียรติหรือผู้ใหญ่ในงานทอดผ้าที่เหลือ เมื่อพระสงฆ์ชักผ้าเสร็จแล้วจึงเชิญให้ประชุมเพลิงต่อจากนั้นแขกผู้มาในงานจึงลุกขึ้นจุดเพลิงต่อ ๆ กันไปให้เป็นระเบียบ

ในเวลาประชุมเพลิง ควรจัดให้มีพระสวดพระอภิธรรม ๔ รูป เรียกว่า "สวดหน้าไฟ"

การทำบุญและการบรรจุอัฐิ พึงอนุโลมตามการทำบุญ ๗ วันดังกล่าวแล้วนั้น แต่มีข้อควรทราบคือ ให้จัดที่บูชาอัฐิอีกแห่งหนึ่งต่างหากจากที่บูชาพระพุทธรูป อย่าตั้งในที่บูชาเดียวกัน ทั้งไม่ต้องตั้งน้ำมนต์ และไม่ต้องวงด้ายสายสิญจน์ เพราะถือว่าอัฐินั้นเป็นมงคลอยู่แล้ว การบรรจุอัฐิและอังคารที่เหลือ นิยมบรรจุไว้ในที่อันสมควร เช่น เจดีย์ หรือถาวรวัตถุอื่น ๆ ก่อนบรรจุนิยมบำเพ็ญ

กุศล ถวายอาหารพระสงฆ์ และสดับปกรณ์หรือบังสุกุล หรือมีเทศน์ แต่อย่างน้อยต้องมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุล แล้วนำบรรจุเป็นเสร็จพิธี

พิธีต่าง ๆ ดังกล่าวนี้เมื่อมีความประสงค์จะทำอย่าง-ไรเพียงใด ก็จงเลือกตัดตอนหรือเพิ่มทำตามความต้องการ และปฏิบัติไปตามหลักนี้ ก็จะทำให้งานดำเนินไปอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยไม่สับสน

การถวายสังฆทาน ถ้ามีความประสงค์จะนิมนต์พระรับสังฆทาน พึงไปขอสงฆ์จากพระภัตตุเทสก์ โดยไม่ต้องเจาะจงรูปใดรูปหนึ่ง จึงจะจัดว่าเป็นสังฆทานโดยถูกต้อง ถ้าไปเลือกนิมนต์โดยเจาะจงรูปนั้นรูปนี้ ชื่อว่าไม่ถูกลักษณะแห่งสังฆทาน เป็นปาฏิปุคคลิกทาน

การถวายสังฆทานทำกันอยู่ ๒ อย่างคือ

(๑) เพื่อความเป็นศิริมงคล

(๒) เพื่ออุทิศผลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว

เบื้องต้นพึงเตรียมนิมนต์ และจัดตั้งที่บูชาพระพุทธรูปที่รับรองสงฆ์เช่นเดียวกับพิธีบำเพ็ญกุศลดังกล่าวแล้ว จัดเตรียมอาหารและเครื่องไทยธรรม พอถึงเวลาพระมานั่ง

พร้อมแล้ว พึงจุดธูปเทียนสักการะพระพุทธรูป แล้วกราบ พึงหันหน้าไปทางพระสงฆ์ กราบ ๓ ครั้ง แล้วอาราธนาศีล เมื่อรับศีลแล้วพึงยกเครื่องที่จะถวายสังฆทานมาวางเรียงไว้ตรงหน้าพระสงฆ์ หรือจะนำมาตั้งเรียงไว้ก่อนแล้วจึงอาราธนาศีล และรับศีลก็ได้ แล้วกราบ ๓ ครั้ง ยกมือประณมขึ้น ตั้งนะโม ๓ จบ แล้วเปล่งวาจากล่าวคำถวายดังนี้

ถวายเพื่อศิริมงคลหรือเพื่อความสุขความเจริญ

"อิมานิ มะยัง ภันเต ภัตตานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต สังโฆ อิมานิ ภัตตานิ สะปะริวารานิ ปฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ"

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายภัตตาหาร กับทั้งบริวารเหล่านี้แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายตลอดกาลนาน เทอญ

ถวายเพื่ออุทิศผล "อิมานิ มะยัง ภันเต มะตะกะภัต ตานิ สะปะริวารานิ ภิกขุ สังฆัสสะ โอโณชะยามา สาธุ โนภันเต สังโฆ อิมานิ มะตะกะภัตตานิ สะปะริวารานิ ปฏิคคันหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตุอาทีนัญจะ ญาตะกานัง กาละกะตานัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ"

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายมะตะกะภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับมะตะกะภัตตาหารกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้เพื่อประโยชน์ และความสุขแก่ญาติทั้งหลาย มี บิดา มารดา เป็นต้น ที่ละโลกนี้ไปแล้วด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ

การกราบตามความนิยม

กราบพระ คุกเข่ากราบให้ประกอบด้วยองค์ ๕ ซึ่งเรียกว่าเบญจางคประดิษฐ์ คือหน้า ๑ ศอกทั้ง ๒ เข่าทั้ง ๒ จรดพื้น พึงนั่งคุกเข่า หมอบลง ทอดฝ่ามือแบที่พื้นเปิดช่องระหว่างหัวแม่มือทั้งสองให้ห่างกันเล็กน้อย พึงก้มศีรษะลงตรงช่องที่เปิดไว้ ให้หน้าผากจรดพื้น ๓ ครั้ง

กราบฆราวาส นิยมนั่งพับเพียบ ให้ขาขวาทับบนเท้าซ้ายเล็กน้อย น้อมตัวหมอบลง วางกระพุ่มมือลงบนพื้นในลักษณะประณม ไม่ต้องแบมือ ข้อศอกข้างหนึ่งวางลงระหว่างเข่าทั้งสองข้างคือข้างหนึ่งวางลงด้านนอกเข่า ก้มศีรษะลงให้หน้าผากจรดลงบนกระพุ่มมือครั้งเดียว นิยมใช้ทั้งชายหญิง

ข้อควรระวัง การกราบที่แสดงความเคารพอย่างสูงนั้นต้องอยู่ในอาการสำรวม ไม่ควรกระทำด้วยอาการรีบร้อนจนขาดความเป็นระเบียบ การกราบพระสำหรับสตรีนั้น พึงกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ โดยนั่งพับเพียบให้เข่าห่างกันเล็กน้อย หรือนั่งบนเท้าที่วางซ้อนกันก็ได้ เมื่อกราบครั้งหนึ่งแล้วยกตัวให้ตรงก่อนจึงกราบจนครบ ๓ ครั้ง

ผ้าป่า การถวายผ้าป่านิยมทำกัน ๒ แบบ คือเจาะจงถวายสงฆ์และไม่เจาะจง ถ้าเจาะจงถวายควรแจ้งสงฆ์ก่อน

คำกล่าวถวายผ้าป่า "เอตานิ"[๑] มะยัง ภันเต **จีวะรานิ**[๒] **สะปะริวารานิ**[๓] สังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ

โน ภันเต สังโฆ **เอาตานิ[๑] จีวะรานิ[๒] สะปะริวารานิ[๓]** ปฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตะยะ สุขายะ"

คำภาวนาเวลารดน้ำศพ "อิทัง มะตะกะสะรีรัง อุทะกัง วิยะ สัญจิตัง อโหสิกัมมัง"

คำแปล ขอให้ร่างกายของผู้ตายนี้จงอโหสิกรรม เหมือนน้ำที่รดแล้ว (น้ำที่รดแล้วก็จะเหือดแห้งไป)

คำภาวนาเวลาไปเยี่ยมศพ "อะวัสสัง มะยา มะริ-ตัพพัง" (เราก็ต้องตายแน่นอน)

คำภาวนาเวลาทอดผ้าศพให้พระบังสุกุล "นามะรูปัง อะนิจจัง นามะรูปัง ทุกขัง นามะรูปัง อะนัตตา"

คำแปล พึงนึกในใจว่า นามรูปไม่เที่ยงแท้ นามรูปเป็นทุกข์ นามรูปบังคับบัญชามิได้

คำภาวนาเวลาเผาศพ "อะยัมปิ โข เว กาโย เอวัง ภาวี เอวัง ธัมโม เอวัง อะนะตีโต"

คำแปล แม้ร่างกายของเรานี้แล ก็จะต้องเป็นเช่นนี้ จะต้องมีอย่างนี้เป็นธรรมดา จะไม่ล่วงพ้นความตายไปได้

คำถวายสามัญ "อิทัง เม ทานัง มาตาปิตุ อาทีนัง ญาตะกานัง สังวัตตะตุ มัยหัง มาตาปิตาทะโย ญาตะกา อิมัสสะ ทานัสสะ ปัตติง ละภันตุ มะนะ เจตะสา"

คำแปล อันว่าทานของข้าพเจ้า จงเป็นไปเพื่อญาติทั้งหลาย มีบิดามารดาเป็นต้นของข้าพเจ้า ขอบรรดาญาติทั้งหลาย มีบิดามารดาเป็นต้น จงได้รับส่วนของทานนี้ตามความประสงค์ของข้าพเจ้านั้น เทอญ.

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ไทยแบบเรียน 398/4–6 ถนนมหาชัย โทร. 210591
นายอาทร บรรณประดิษฐ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2513